

Tweede Kamer: nieuwe burgerschapsopdracht

[1. ACTIEF BURGERSCHAP EN SOCIALE COHESIE:] *Het onderwijs bevordert actief burgerschap en sociale cohesie op doelgerichte en samenhangende wijze, waarbij het onderwijs zich in ieder geval herkenbaar richt op:*

[1.1] *het bijbrengen van respect voor en kennis van de basiswaarden van de democratische rechtsstaat, zoals verankerd in de Grondwet, en de universeel geldende fundamentele rechten en vrijheden van de mens, en [1.1A] het handelen naar deze basiswaarden op school;*

[1.2] *het ontwikkelen van de sociale en maatschappelijke competenties die de leerling in staat stellen deel uit te maken van en bij te dragen aan de pluriforme, democratische Nederlandse samenleving; en*

[1.3] *het bijbrengen van kennis over en respect voor verschillen in godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, afkomst, geslacht, handicap of seksuele gerichtheid alsmede de waarde dat gelijke gevallen gelijk behandeld worden.*

[2. SCHOOLCULTUUR:] *Het bevoegd gezag draagt zorg voor een schoolcultuur die in overeenstemming is met de waarden [bedoeld in 1.1], creëert een omgeving waarin leerlingen worden gestimuleerd actief te oefenen met de omgang met en het handelen naar deze waarden en draagt voorts zorg voor een omgeving waarin leerlingen en personeel zich veilig en geaccepteerd weten, ongeacht de [in 1.3 genoemde] verschillen.*

Dat is de burgerschapsvorming die de scholen in het basis- en voortgezet onderwijs aan hun leerlingen moeten bieden. Op 17 november heeft de Tweede Kamer deze burgerschapsopdracht vastgesteld.¹ Op de valreep is het wetsontwerp van minister Slob nog fors geamendeerd: de vetgedrukte tekstgedeelten werden toegevoegd met steun van alle fracties behalve SGP, PVV, FvD en Van Haga (ex-VVD). Het wetsontwerp is nu ter goedkeuring doorgeleid naar de Eerste Kamer.²

Het amendement (35352-29) werd ingediend door Van den Hul (PvdA), Kwint (SP) en Westerveld (GL). Tijdens de plenaire behandeling van het wetsontwerp (9/11/2020) werden de vorige versies van het amendement (35352-12/16) door minister Slob ontraden, mede om de belangen van zijn reformatorische CU-achterban te sparen.³ Een belangrijk strijdpunt is namelijk of orthodox-religieuze scholen op basis van hun Heilige Schrift dingen mogen verkondigen, voorschrijven of verbieden die op gespannen voet staan met de basiswaarden van de democratische rechtsstaat, zoals die verankerd zijn in de Grondwet. Het parlementaire debat spitste zich toe op de rechtspositie van LHBT-leerlingen en op de vraag of scholen als toelatingsvoorwaarde mogen stellen dat ouders een afwijkende seksuele levensstijl afwijzen.⁴ Dat culmineerde niet alleen in het genoemde amendement, maar ook in de motie van Kwint c.s. (35352-33), waarin aan het Kabinet wordt verzocht met spoed een einde te maken aan dit soort toelatingsvoorwaarden.⁵ Afgezien van de driekoppige SGP-fractie stemde de Kamer unaniem vóór deze motie.

De opstellers van het amendement hebben er een eigen Toelichting bij geschreven. Met de nieuwe tekst ad 1.3 hebben ze bedoeld dat scholieren ‘kennis over en respect voor allerlei verschillende groepen in de samenleving’ moeten aanleren. Met ‘respect voor’ lijken de opstellers dus te bedoelen dat scholieren niet alleen moeten gaan inzien dat die verschillende groepen het grondwettelijke recht op gelijke behandeling toekomt, maar dat ze ook begrip voor en verdraagzaamheid jegens die verschillende groepen moeten ontwikkelen. De opstellers waarschuwen in dit verband echter tegen indoctrinatie: je kunt niet van scholieren verlangen dat ze die verschillende groepen van harte als medeburger gaan *accepteren*, want ‘het (is) niet de taak van het onderwijs (hun) aan te leren wat ze moeten vinden.’

Mijns inziens moet deze verstandige waarschuwing ook bij de interpretatie van de teksten ad 1.1 en ad 1.2 ter harte worden genomen: (1.1) *respect voor de basiswaarden (en de universele mensenrechten)* verwijst niet naar de plicht de basiswaarden te eerbiedigen, maar naar het aankweken van de ver-

¹ https://www.tweedekamer.nl/debat_en_vergadering/plenaire_vergaderingen/details/activiteit?id=2020A05714
<https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/stemmingsuitslagen/detail?id=2020P18141>

² <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/dossier/35352>

³ <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/verslagen/detail?id=2020D45064&did=2020D45064>

⁴ Maar wellicht komen er ook andere geboden en verboden in het geding. Bijvoorbeeld het instellen van een hoofddoekverbod, terwijl van de ouders van aspirant-leerlingen niet verlangd wordt de grondslag van de school te *onderschrijven*. Vergelijk de overwegingen van de Commissie Gelijke Behandeling over het Don Bosco College anno 2011 (<https://mensenrechten.nl/nl/oordeel/2011-2>).

⁵ Enkele dagen eerder was een verderstrekkende motie (32824-317) van Jasper van Dijk c.s. aangenomen: aspirant-leerlingen zouden zonder meer moeten worden toegelaten als de ouders de grondslag van de school *respecteren*. Url: <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2020Z21521&did=2020D45864>

schuldigde waardering voor de basiswaarden en de universele mensenrechten; en (1.2) bij *competenties* moet meer aan de vaardigheids- dan aan de houdingscomponent van competenties worden gedacht, want het is niet de taak van het onderwijs scholieren aan te leren wat ze moeten vinden.⁶

Toch zit er in dit verband nog wel een addertje in het amendement: het onderwijs moet herkenbaar erop gericht zijn dat op school *gehandeld* wordt conform de basiswaarden (1.1A) en de leerlingen moeten gestimuleerd worden actief te oefenen hoe je conform de basiswaarden *handelt* (2.). In hoeverre maakt de school zich aan indoctrinatie schuldig als zij leerlingen dwingt conform een basiswaarde van de democratische rechtsstaat te handelen terwijl ze die basiswaarde zelf niet onderschrijven? Volgens mij kan dat in ontoelaatbare hersenspoeling ontaarden, die lijnrecht in strijd is met één van de basiswaarden van de democratische rechtsstaat, namelijk de Vrijheid van Gedachte en de Vrijheid van Meningsvorming.⁷ Een tweede addertje is besloten in de grondwettelijke Vrijheid van Meningsuiting: is het de bedoeling dat leden van de schoolgemeenschap elkaar voortaan (binnen de grenzen van de wet) vrijuit mogen kwetsen?

Tot slot: hoe hebben de katholieke, kristelijke, gristelijke en islamitische scholen gereageerd op het wetsontwerp dat nu naar de Eerste Kamer gaat?

Verus, de vereniging voor katholiek en christelijk onderwijs, wijst op haar website op twee moties die de Tweede Kamer met algemene stemmen heeft aangenomen.⁸ In de ene motie (35352-19) wordt het Kabinet verzocht het professionaliseren, opleiden en ondersteunen van leraren te faciliteren.⁹ En in de andere motie (35352-21) wordt verzocht een duidelijk kader op te stellen voor het inspectietoezicht op de naleving van de wettelijke regels betreffende de burgerschapsvorming. Afgezien van de eerdergenoemde motie 35352-33, blijven de overige door de Kamer aangenomen moties ongenoemd. Daarmee doet Verus tekort aan de belangrijke motie 35352-22 van CDA en D66, waarin de regering wordt verzocht vóór 1/3/2021 uit te werken welke concrete leerstof minimaal door scholen gedekt moet worden (waaronder een concrete omschrijving van de *basiswaarden van de democratische rechtsstaat zoals verankerd in de Grondwet*, die volgens de MvT de *eerste gemeenschappelijke kern van het burgerschapsonderwijs* vormen).

Op de VGS-website van de reformatorische scholen wordt teleurgesteld gereageerd op de uitkomst van de parlementaire beraadslagingen.¹⁰ Hun hoop is nu gevestigd op de uitkomsten van het overleg met de Onderwijsinspectie om tot een duidelijk kader voor het inspectietoezicht te komen (conform motie 35352-21 die was ingediend door CDA en ChristenUnie). Zij willen dat de Onderwijsinspectie zich terughoudend opstelt in haar toezicht op de naleving van de wettelijke regels. Op de VBSO-website van de reformatorische scholen zijn hun standpunten meer in detail uiteengezet.¹¹

Van de islamitische scholenkoepel zijn mij geen recente reacties op het wetsontwerp bekend. De laatste keren dat de burgerschapsvorming in de ISBO-Nieuwsbrieven uitgebreid aan de orde kwam, was in maart en in mei 2020.¹²

Wes Holleman

weblog onderwijs 29-11-2020

<http://www.onderwijsethiek.nl>

⁶ Zie ook <http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/burgerschapsopdracht-iii-het-wetsontwerp/> (19/1/2020)

⁷ https://nl.wikipedia.org/wiki/Vrijheid_van_gedachte;
<http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/burgerschapsopdracht-iv-mijn-vrijheid-van-meningsvorming/>
(29/7/2020)

⁸ <https://www.verus.nl/actueel/nieuws/tweede-kamer-stemt-in-met-aangepaste-burgerschapswet-wat-zijn-de-gevolgen> (17/11/2020)

⁹ Daarop aansluitend is ook een VVD-motie (35352-23) aangenomen, waarin gevraagd wordt om leraren tevens handvatten te bieden hoe óm te gaan met signalen van radicalisering binnen hun klas. Ook wordt verzocht om leraren, schoolleiders en schoolbesturen voor te lichten hoe ze kunnen handelen wanneer ze te maken krijgen met gevaarlijk en geradicaliseerd gedachtegoed binnen hun lessen en op hun school.

¹⁰ <https://www.vgs.nl/vgs-ondersteunt-scholen-in-uitvoering-burgerschapsopdracht/> (20/11/2020)

<https://vbso.nu/vbso-ondersteunt-scholen-in-uitvoering-burgerschapsopdracht/> (20/11/2020)

¹¹ <https://vbso.nu/wat-moeten-wij-met-de-wet-burgerschap/> (20/10/2020)

<https://vbso.nu/wet-burgerschap-en-moties-toelatingsbeleid-aangenomen/> (17/11/2020)

<https://vbso.nu/zo-verloopt-het-debat-rond-refoscholen/> (17/11/2020)

<https://vbso.nu/vanwaar-de-strijd-om-de-reformatorische-identiteit/> (17/11/2020)

<https://vbso.nu/ruimte-voor-reformatorische-identiteitsverklaringen-is-niet-zo-raar/> (17/11/2020)

<https://vbso.nu/bijbelse-visie-op-homoseksualiteit/> (17/11/2020)

¹² <http://deisbo.nl/wp-content/Nieuwsbrieven/03-isbo-Nieuwsbrief-maart-web.pdf>

<http://deisbo.nl/wp-content/Nieuwsbrieven/04-isbo-Nieuwsbrief-mei-Ramadan-web.pdf>